

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

**PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra pedagogiky**

DOMOVY MLÁDEŽE A JEJICH PERSPEKTIVA

YOUTH HOMES AND THEIR FUTURE (PERSPECTIVE)

Bakalářská práce

IDA KAPIASOVÁ

Vychovatelství

Kombinované studium

Vedoucí práce: PhDr. Daniela Nováková

PRAHA 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením
PhDr. Daniely Novákové.

V práci jsem použila informační zdroje uvedené v seznamu.

V Praze dne 23. 3. 2016

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji PhDr. Daniele Novákové za cenné rady, podnětné připomínky a trpělivost při vedení mé bakalářské práce.

Anotace

Teoretická část práce je zaměřená na Domovy mládeže, jejich legislativní vymezení, jejich funkci a další specifika Domovů mládeže jako školských zařízení ubytovacího typu. Dále se zabývá volným časem a výchovou ve volném čase dospívajících.

Praktická část následně mapuje, jak pracovníci domovů mládeže vnímají současnou roli domovů mládeže, možnosti trávení volného času v rámci domova mládeže, jak vidí jejich vývoj v budoucnosti, a kde vidí možná problematická místa při poskytování služeb s domovem mládeže spojených.

Klíčová slova

Domovy mládeže, volnočasová zařízení, mládež, budoucnost, výchova k volnému času

Annotation

The theoretical part is focused on Youth homes, their legislative determination, their function and other specifics of Youth homes as an educational facilities, which is meant also as an accommodation. The thesis deals also with leisure time of adolescents and their possible education during the leisure time.

The practical part examines, how employees of Youth homes perceive the present role of Youth homes, possibilities of spending the leisure time of adolescents there, how they see the future and where they may see problems by the provision of services in their working field.

Keywords

Youth homes, leisure facilities, youth, future, leisure time education

Souhlasím s půjčováním diplomové práce v rámci knihovních služeb.

Obsah

Úvod.....	6
1 Domov mládeže.....	7
1.1. Legislativní vymezení domova mládeže.....	10
1.2. Pracovníci domova mládeže	12
1.3. Činnosti domova mládeže.....	15
1.4. Další funkce domovů mládeže.....	18
2 Volný čas	19
2.1. Výchova ve volném čase	22
2.2. Funkce výchovy ve volném čase	23
3 Období dospívání.....	26
3.1. Mládež a volný čas	30
4 Závěr teoretické části.....	32
5 Praktická část.....	34
Závěr	48
Použitá literatura	49
Řád domova mládeže.....	51

Úvod

Téma bakalářské práce jsem si vybrala na základě svého čtyřletého působení na jednom z Pražských domovů mládeže, na pozici asistent vychovatele. Během těchto let jsem se setkala se spoustou dospívajících mladých mužů, pro které byl domov mládeže doslova druhým domovem. Trávili zde 90% svého času v kolektivu svých vrstevníků, kteří jim nahradili sourozence, a pod dohledem vychovatelů, kteří zastoupili jejich rodiče.

Přestože důvody pobytu studentů na domově mládeže byly velmi rozdílné, od možnosti navštěvovat specializované studijní obory (vrcholový sport, hudba), až po odchod z domova kvůli vyhroceným osobním vztahům, které se elegantně vyřešily odchodem na vzdálenou školu a ubytováním na domově mládeže s občasnými návštěvami. Je jednoznačné, že domov mládeže a jejich čtyřletý pobyt na něm byl důležitým, ale hlavně formujícím obdobím v jejich životě.

O domovech mládeže bylo napsáno mnoho prací, ale většina z nich se soustředila jen na úzkou a velmi specializovanou část fungování domova mládeže, což je logické, protože domov mládeže je komplikovaný celek, ve kterém se prolínají různé aspekty. Ale přesto, že se jedná hlavně o výchovné zařízení s návazností na výchovné metody a nařízení, nelze opomenout ani aspekt finanční, personální či hygienický.

Ve své práci bych se chtěla soustředit na udržitelnost fungování domovů mládeže ve stávajícím modelu i v budoucnosti. Pokusit se o analýzu v komplexní šíři a pokusit se pojmenovat problémy, které domovy mládeže čekají.

Kromě odborné literatury a dostupných statistik, výročních zpráv, finančních výkazů použiji k získání informací dotazníkové šetření, které bude rozesláno pracovníkům domovů mládeže po celé republice, a to v tištěné podobě, jako elektronický dokument nebo internetový formulář. Doufám, že variabilitou dotazníkového šetření docílím vyšší úspěšnosti vyplnění dotazníku.

1 Domov mládeže

Domov mládeže je ubytovacím zařízením, které je určeno pro středoškoláky a studenty vyšších odborných škol, kteří vzhledem ke vzdálenosti od domova potřebují ubytování. Domov mládeže je takto místem, kde studenti pobývají mimo vyučování a kde tedy tráví svůj volný čas.

Domov mládeže bychom dle Koláře a kol. (2012, s. 34) mohli charakterizovat jako „*školské ubytovací i výchovné zařízení pro středoškolskou mládež, která se vzdělává na středních školách, mimo místo svého bydliště s určitým režimem (internát). V zařízení se studenty (učni) pracují vychovatelé, instruktoři. Předpokládá se široká nabídka činností, tj. organizace společných aktivit s odborným vedením (sportovní instruktor), klubovní činnosti, knihovna, tělovýchovné prostory a jejich vybavení. Poskytuje se i stravování*“.

Domovy mládeže mohou být jak součástí jednotlivých středních škol, tak mohou být rovněž samostatné a sloužit několika těmto školám. Vždy zde záleží na tom, zda daná škola měla v minulosti velký zájem studentů, kteří museli do školy dojíždět z větší vzdálenosti, a bylo zde tedy zapotřebí jim zajistit ubytování a tento zájem ze strany tohoto typu studentů přetrvává i do současnosti. V opačném případě by domov mládeže byl nevyužitý zcela nebo z velké části a z ekonomického hlediska by bylo velmi složité jej udržet.

Posláním každého domova mládeže je udržení zájmu studentů a žáků o vybraný směr studia a přispívání ke smysluplnému a vhodnému využívání volného času. (Němec, 2002).

Domovy mládeže nejsou nějakými novodobými zařízeními, ale podobná zařízení k účelům ubytování studentů zda existují po staletí, kdy školy byly zřizovány ve velkých městech, některé obory jen v některých státech, kam bylo nutné pro ty, u kterých zde byla potřeba se vzdělávat, dojíždět nebo se zde rovněž ubytovávat.

Počátky existence prvních ubytovacích a výchovných zařízení jsou tedy velmi dávné a již u dvorů babylonských a asyrských panovníků vznikaly první školské ubytovny pro děti z bohatých a vlivných rodin. I v blízkosti důležitých staroegyptských chrámů a svatyn existovala takováto zařízení (Chlup, Kubálek a Uher, 1938, s. 533).

Problémy s ubytováním studentů a žáků nastaly na evropském kontinentu ve středověku. Řešením v těchto případech bylo povětšinou ubytování v soukromí. Úroveň tohoto bydlení byla velmi rozmanitá. Zásadním problémem bylo pak ubytování učňů, kteří bydleli u svých mistrů a to převážně v nepříliš dobrých ubytovacích podmínkách a zároveň museli vykonávat i další pomocné domácí práce. Zároveň se ubytováním učňů a studentů zabývaly i církevní organizace, a to například saleziáni, kteří pro tyto účely zřizovali školy, učňovská střediska a internáty. V institucionální podobě se k rozšíření ubytovacích zařízení pro studenty rozvíjí po druhé světové válce (Bendl a kol., 2015, s. 137-138).

Tato potřeba mohla pravděpodobně souviset s vyšší potřebou zvyšování odbornosti pro stále více rozvíjející se obory, pro které již nebylo možné využít poznatků získaných pouze studiem na základních školách případně získání vědomostí od mistrů. Nutně tedy zde vyvstává potřeba odbornějšího vzdělávání, které však bylo v mnoha oblastech nedostupné vzhledem k dopravním podmínkám této doby. Z tohoto důvodu nutně muselo dojít k rozvoji ubytovacích zařízení pro studenty a především pak k postupnému rozvoji domovů mládeže jako formy školských zařízení nejen s nabídkou ubytování, ale rovněž s nabídkou aktivit pro trávení volného času.

Režim v domovech mládeže byl zpočátku autoritativní a hraničil až s vojenským režimem, který byl charakteristický především povinnou účastí na volnočasových akcích, hlášením, omezením osobního volna a podobně. Postupem času se mění nejen kvalita ubytování a stravy, ale především i styl výchovy a to směrem k demokratickému výchovnému stylu, kdy zde existuje participace, hodnocení a realizace volnočasových akcí samotnými studenty (Bendl a kol., 2015, s. 137-138).

Na druhou stranu se každý domov mládeže v těchto svých rysech poněkud odlišuje, vždy zde záleží na tom, jaká je zkušenost daného typu zařízení a především jací v něm jsou pracovníci a především pak vychovatelé. Podle nich se pak odvíjí atmosféra vládající v domově mládeže.

S odklonem od autoritativního k demokratickému stylu vedení domovů mládeže souvisí i žákovská samospráva, která v tomto procesu demokratizace hraje významnou roli a ve které studenti a žáci mohou do jisté míry ovlivňovat dění v rámci fungování těchto zařízení.

Každý z ubytovaných studentů má právo být zvolen do žákovské samosprávy. Ta je iniciativním, ale zároveň i poradním orgánem vedení domova mládeže a s touto samosprávou pravidelně spolupracuje i ředitel domova mládeže nebo jím pověřený vychovatel. S ředitelem může například samospráva projednávat i tak závažná rozhodnutí jako je vyloučení ubytovaného studenta a to kvůli jeho závažnému porušení vnitřního řádu domova mládeže. Žákovská správa se vyjadřuje, ale zároveň i podává návrhy na činnosti domova mládeže, ke stravování, zároveň se podílí na hodnocení pořádku v ložnicích apod. K posílení vztahů v domově mládeže školská samospráva s vedením domova nebo s vedením a pedagogy škol pořádá různé soutěže, které mohou navazovat na školní výuku, kdy se může jednat o různé vědomostní a dovednostní soutěže, ale i výstavky vlastní činnosti, sportovní soutěže a turnaje nebo kulturní vystoupení (Pávková, 2002, s. 132-133).

Možnost, že se ubytovaní studenti a žáci mohou vyjadřovat k takto výše uvedeným záležitostem je důležité z mnoha hledisek. Jednak jsou takto studenti vedeni k určité samostatnosti, odpovědnosti a k právům o něčem rozhodovat, ale rovněž i něco samostatně vytvářet, zároveň se mohou podílet na tom, jak vlastně bude jejich pobyt v těchto zařízeních vypadat.

Domov mládeže je v provozu během školního roku, tedy nikoli o prázdninách a provoz o víkendech je dán specifickými podmínkami jednotlivých škol. Zejména se jedná o velikost spádového okruhu, ze kterého žáci dojíždějí, ale rovněž i případnou

praxí, která může zasahovat i do období víkendu. Tyto otázky jsou upraveny ve vnitřním řádu domova mládeže, se kterým musí být žáci a jejich zákonní zástupci prokazatelně seznámeni a který je zároveň vyvěšen na přístupném místě domova mládeže (Pávková, 2002, s. 127).

1.1. Legislativní vymezení domova mládeže

Domov mládeže je upraven vyhláškou č. 108/2005 Sb., o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních. Dle § 2 této vyhlášky je domov mládeže ustanoven následujícím způsobem:

- 1) Domov poskytuje žákům středních škol a studentům vyšších odborných škol ubytování, výchovně vzdělávací činnost navazující na výchovně vzdělávací činnost středních škol a vyšších odborných škol a zajišťuje těmto žákům a studentům školní stravování. V případě hodném zvláštního zřetele může být do domova umístěn i žák druhého stupně základní školy.*
- 2) Domov vede žáky a studenty k plnohodnotnému využívání volného času formou zájmových činností.*

V § 3 téže vyhlášky je pak stanoveno následující ustanovení, která určují umístování studentů do domova mládeže:

- 1) Při umístování žáka nebo studenta do domova přihlíží ředitel domova ke vzdálenosti místa jejich bydliště, dopravní obslužnosti z místa jejich bydliště, k jejich sociálním poměrům a zdravotnímu stavu.*
- 2) O umístění žáka nebo studenta do domova rozhoduje ředitel domova na základě přihlášky podané zákonným zástupcem nezletilého žáka, zletilým žákem nebo studentem. Zákonný zástupce nezletilého žáka, zletilý žák nebo student podává přihlášku na každý školní rok.*

- 3) *Termín pro podání přihlášky do domova stanoví ředitel domova a informuje o něm studenta, zletilého žáka nebo zákonného zástupce nezletilého žáka; termín se zveřejní rovněž způsobem umožňujícím dálkový přístup.*
- 4) *Ředitel domova písemně vyrozumí studenta, zletilého žáka nebo zákonného zástupce nezletilého žáka o umístění nebo neumístění do domova.*
- 5) *Žákovi nebo studentovi je v průběhu školního roku ukončeno umístění v domově, a to pokud: o to požádá písemně zákonný zástupce nezletilého žáka, zletilý žák nebo student; nebo zákonný zástupce nezletilého žáka, zletilý žák nebo student opakovaně neuhradil úplatu za ubytování nebo úplatu za školní stravování ve stanoveném termínu a nedohodl s ředitelem domova jiný termín úhrady; nebo žák nebo student přestal být žákem střední školy nebo studentem vyšší odborné školy; nebo žákovi nebo studentovi bylo povoleno přerušování vzdělávání; nebo žák nebo student byl vyloučen z domova, nebo; žák nebo student se přestěhoval do místa, kde právnická osoba vykonává činnost školy, která ubytovanému žákovi nebo studentovi poskytuje vzdělávání.*

Pobyt v domově mládeže je zpoplatněn a výše tohoto poplatku je upravena ve vyhlášce č. 108/2005 Sb., o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních. Samotnou výši úplaty za ubytování stanovuje ředitel domova mládeže, a to v závislosti na vybavení a úrovni služeb, které jsou v domově poskytovány. I když student v zařízení během celého měsíce v domově nepobývá plnou dobu, poplatek se nijak nesnižuje. Výjimku tvoří situace, v nichž žák není v domově opakovaně ubytován z důvodu organizace školního vyučování.

Pro stanovení výše úplaty se domovy mládeže člení na pokoje dvou kategorií:

- 1) *I. kategorie: spadají zde ty pokoje, které mají maximálně tři lůžka. Úplata za ně činí nanejvýš 1600 Kč za jedno lůžko,*
- 2) *II. kategorie: v pokoji jsou tři, ale maximálně šest lůžek a maximální měsíční úplata za lůžko v tomto pokoji činí 900 Kč za jedno lůžko.*

Tyto dvě kategorie uvedené kategorie pokojů jsou velmi důležité pro to, aby i děti, které jsou z méně dobře finančně zajištěných rodin, si mohli toto své studium mimo domov dovolit.

1.2. Pracovní domova mládeže

V domově mládeže pracují mimo jiné pracovní pozice především pedagogičtí pracovníci, kterými jsou zde vychovatelé. Tito vychovatelé vykonávají přímou pedagogickou činnost ale i další nepřímé výchovné činnosti. Jejich činnost se řídí zákonem č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících.

Pedagogičtí pracovníci musí splnit potřebné obecné předpoklady dle § 3 výše uvedeného zákona. K těmto předpokladům patří:

1. plná způsobilost k právním úkonům,
2. odborná kvalifikace pro přímou pedagogickou činnost, kterou osoba vykonává,
3. bezúhonnost,
4. zdravotní způsobilost a
5. prokázání znalosti českého jazyka.

Odbornou způsobilost získává vychovatel, který vykonává přímou pedagogickou činnost ve školském výchovném a ubytovacím zařízení dle § 16 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících:

- a) vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na speciální pedagogiku nebo sociální pedagogiku,

- b) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením akreditovaného vzdělávacího programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání zaměřeném na speciální pedagogiku, nebo
- c) vzděláním stanoveným pro vychovatele podle odstavce 1 a vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na speciální pedagogiku.

V Domově mládeže jsou „pedagogičtí pracovníci zařazeni na funkci vychovatele. Podle nařízení vlády č. 68/1997 Sb., kterým se stanoví míra vyučovací povinnosti učitelů a míra výchovné práce ostatních pedagogických pracovníků ve školství, ve znění pozdějších předpisů, mají stanovenou přímou výchovnou práci 30 – 32 hodin týdně.“ (Pávková, J., Hájek, B., Hofbauer, B. Aj., 2008, s. 129).

Zásadní činnosti, které vychovatelé vykonávají, jsou především přímé výchovné činnosti. K těmto můžeme především zařadit dle Pávkové (2002, s. 129) zejména: vedení výchovné skupiny, činnosti se žáky při přípravě na vyučování, organizování činností žáků, pedagogická činnost při akcích domova mládeže či akcích s organizovanou účastí žáků z domova mládeže, nábor a vedení zájmových činností, kontrola pořádku a osobních věcí a to včetně hygieny, práce se žákovskou samosprávou.

Mezi činnosti, které vykonávají vychovatelé, patří samozřejmě i nepřímé výchovné činnosti a to do celkového počtu 40,5 hodin. Jedná se zde především o následující úkony: příprava na výchovnou činnost, zpravování krátkodobých plánů výchovné činnosti, vedení pedagogické dokumentace, příprava a zajišťování materiálů na výchovnou činnost, péči o svěřený materiál- například sportovní náradí, pomůcky nebo knihy, účast na provozních a pedagogických poradách, vedení administrativy, korespondence a styk se školami, vyučujícími a rodiči studentů, zajišťování předčasného nebo mimořádného odjezdu studentů se souhlasem jeho zákonného zástupce, přebírání listovních zásilek, kontrola úklidu pokojů po odchodu studentů,

předávání služby nastupujícím vychovatelům, kontrola stavu budovy (Pávková, 2002, s. 129- 130).

Jak jsem uvedla výše, vychovatelé musí mimo pedagogickou a nepedagogickou činnost vést příslušnou dokumentaci ke všem svým ubytovaným studentům, která vždy musí obsahovat následující náležitosti: sledování školní docházky studenta, dodržování režimu domova mládeže, příchody a odchody, dodržování pravidel osobního volna a to jednak v domově mládeže tak i mimo něj (Bendl a kol., 2015, s. 138).

Jelikož domov mládeže je i ubytovacím zařízením, je zde nutné zajistit určité základní podmínky jeho bezpečného provozu i v noci. K tomu slouží tzv. pomocní neboli noční vychovatelé.

Pomocní vychovatelé zajišťují především dodržování nočního klidu a nerušený spánek. Pokud jsou v domově zároveň i nemocní studenti, dbají na dodržování jejich léčebného režimu a podávají jim v předepsané době léky. Na tyto vychovatele se ovšem i logicky nevztahuje míra přímé výchovné péče a jejich pracovní doba je stanovena na 42,5 hodin týdně a to i s možností nerovnoměrně rozvržené pracovní doby, což s ohledem k jejich využívání během noci, je i logickým vyústěním (Pávková, 2002, s. 130).

Každý vychovatel vede jednu výchovnou skupinu dětí. Výchovné skupiny bývají složeny ze studentů různých škol, ročníků a různého věku. Toto je problematické pro vychovatele, kteří takto mají málo prostoru ke skupinové práci se studenty a spíše se tak z jejich strany jedná o práci individuální nebo o práci s malými skupinkami. Vychovatelé jsou zároveň i vedoucími zájmových útvarů a to podle vlastního zaměření (Bendl a kol., 2015, s. 138).

Počet studentů výchovné skupiny je vyjádřen v zákoně č. 108/2005 Sb., o školských, výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních, kdy minimální počet činí 20 a minimální 30 studentů ve skupině.

Vzhledem k tomu, že studenti jsou prakticky poprvé ve svém životě dlouhodobě mimo svůj vlastní domov a své známé prostředí, je důležité nejen to, aby bylo výchovné působení ze strany pedagogického pracovníka citlivé. Vychovatel si musí uvědomit, že především v počátcích odloučení studenta mimo domov může docházet k problematickým situacím, kdy se může například studentovi stýskat po své rodině a svých kamarádech, nebo má problémy se sociálním začleněním mezi další studenty ze zařízení. Zároveň může ze strany ubytovaných studentů docházet i projevům šikany a tuto je nutno velmi pečlivě a to hned v jejím počátku řešit a to s ohledem na její charakter a možnosti dalšího jejího rozvoje.

Všechno toto klade ne vychovatele poměrně vysoké nároky a to nejen ty, které se týkají jeho vzdělání a dalšího prohlubování tohoto vzdělávání dalším studiem, ale rovněž se týkají i nároků na jeho osobnostní kvality, umění a motivaci vychovávat, bez kterých by prakticky jejich výchova nemusela být účinná a stala by se jen nutnou rutinní prací.

1.3. Činnosti domova mládeže

I když byly domovy mládeže ve svých počátcích především místem nutného ubytování a zajištění stravování žáků a studentů, v současné době je jejich nezbytnou součástí i nejrůznější nabídka služeb, které studentům umožňují smysluplné trávení volného času. Rovněž jsou studentům zajištěny i podmínky pro jejich účinnou výchovu a vzdělávání.

Domov proto nabízí účast v pravidelných zájmových útvarech a možnost se podílet na příležitostných zájmových a rekreačních činnostech. Domov rovněž umožňuje žákům a studentům využívat prostory pro spontánní volnočasové aktivity. U žáků a studentů, u kterých je již rozvinuto aktivní trávení volného času, se umožňuje v těchto jejich aktivitách dále pokračovat. Právě pro tyto účely nabízí domov mládeže

těmto studentům možnost v těchto svých zájmech dále pokračovat a to ve svých zájmových útvarech. Pokud toto není v nabídce, pak domov zprostředkovává možnost realizovat zájmovou činnost jiným způsobem, kdy se může například jednat o jiné školské zařízení, tělovýchovnou organizaci, základní uměleckou školu a podobně. (Bendl a kol., s. 137-138).

Studenti díky možnostem nejrůznějších nabídek zájmových činností ze strany domova mládeže mohou své zájmy dále upevňovat a tímto se v daných aktivitách zlepšovat a prohlubovat. Zároveň se mohou rovněž i zabývat i takovými činnostmi, ke kterým neměli buďto čas, příležitost, popřípadě odvalu se jich účastnit. Zároveň zde mohou navazovat i další sociální kontakty s dalšími studenty, ale i s vedoucími těchto kroužků a nejsou takto sociálně izolováni.

Všechny volnočasové aktivity jsou nabízeny studentům a žákům na základě jejich dobrovolnosti. Pedagogičtí pracovníci organizují volnočasové aktivity, které pak nabízejí studentům. Nabídka volnočasových aktivit vychází ze zjištěné situace studentů, takže reaguje na zájmy studentů, což je důležité pro to, aby tyto aktivity byly následně využívány.

Snahou pedagogů je samozřejmě zapojit do volnočasových aktivit co nejširší skupinu studentů a k tomuto slouží vhodná, účinná a promyšlená motivace k jejich využívání. Zároveň je nutno si rovněž uvědomit, že některé obory jsou náročné a to nejen časově a z tohoto důvodu tedy dochází k tomu, že někteří studenti nemají na volnočasové aktivity dostatek času. Na druhou stranu se mezi ubytovanými najdou i studenti, kteří nevěnují svému studiu tolik času a zároveň nemají žádné osobní zájmy (Pávková, 2014, s. 42).

S ohledem k tomu, že další důležitou součástí domova mládeže je příprava na vyučování, zajišťují tyto domovy podmínky pro učení, přípravu na jejich vyučování a studium.

Domov mládeže z tohoto důvodu stanovuje studijní dobu, vhodné prostory a to s příslušným vybavením a rovněž i potřebný klid k učení. Vychovatel domova sleduje

školní výsledky studentů a motivuje je k úspěšnému studiu. Zároveň spolupracuje s učiteli a rodiči nebo zákonnými zástupci studentů a u těch méně studijně úspěšných rovněž zajišťuje potřebnou pomoc. Sám vychovatel může studentovi pomoci, ale pouze v rámci svých možností, schopností a znalostí. K jeho náplni práce takto rozhodně nepatří doučování studentů, což je nutné si v tomto kontextu uvědomit (Bendl a kol., 2015, s. 138).

Důležitá je zde motivace, kdy student je mimo domov a nemusí z různých důvodů komunikovat stále se svými rodiči, nemusí od nich slyšet jakékoli povzbuzení, když například dobré výsledky ve škole nepovažují za důležité nebo je naopak berou jako jakousi samozřejmost. Povzbuzení k dobrým výsledkům pak často může být právě na vychovatelích, kteří mohou vhodným působením studenta podpořit v jeho školním úsilí a motivovat ho tímto k další dobré práci. Zároveň však vychovatelé mohou být i vhodnou oporou, autoritou, které se mohou svěřit se svými i školními neúspěchy.

Úkolem vychovatelů je rovněž i pomoc svým studentům při úkonech sebeobsluhy, a to v oblastech osobní hygieny, péče o oděv a obuv a vedou ubytované k potřebnému pořádku v prostorách domova mládeže. Výsledky těchto činností jsou kontrolovány a hodnoceny. Vychovatelé se zároveň snaží o ovlivňování studentů v rámci pravidelnosti stravy, její pestrosti, dodržování pitného režimu a kultury stravování (Bendl a kol., 2015, s. 138).

Je nutno si zde uvědomit, že studenti jsou mimo domov a nemusejí mít samostatné nebo dokonce požadované návyky dodržování určitých hygienických norem. Zároveň by u nich mohlo nastat i riziko špatných stravovacích návyků a je proto důležité, aby toto bylo vychovateli hlídáno.

1.4. Další funkce domovů mládeže

Mimo výše uvedené činnosti, které jsou dány i legislativně, má domov mládeže i mnoho dalších funkcí. K tomuto můžeme využít poznatků Krause (2008, s. 102-104), který vnímá několik následujících funkcí výchovných zařízení, které bychom rovněž mohli aplikovat i na zařízení domova mládeže:

Socializační funkce

Škola a s ní spojená zařízení má zásadní vliv na socializaci jedince a rozvoj jeho osobnosti.

I když k socializaci dochází především v dětství, tento proces není ani v období dospívání zcela utlumen a zastaven. I v domově mládeže dochází k přizpůsobení se novým požadavkům na studenta kladených, na které se musí adaptovat.

Pečovatelská funkce

Jedná se zde o péči o fyzickou stránku studentů, která se může týkat např. pobytových, hygienických nebo stravovacích potřeb.

V domovech mládeže je tato funkce velmi důležitá, jelikož všechno toto výše uvedené domovy mládeže pro své studenty zajišťují a je nutné, aby všechny tyto body byly ve vyhovující a dostatečné kvalitě i kvantitě.

Poradenská funkce

Ideální zajištění této funkce může být dosaženo zapojením práce všech zainteresovaných osob v zařízení. Většinou však školská zařízení plní tuto funkci pouze

v rovině tamního fungování žáka a hlubší, důkladnější poradenskou činnost v problémech přímo nesouvisejících musí rodiče a žák hledat jinde.

Relaxační funkce

Úzce souvisí s volným časem a jeho smysluplným trávením. Domov mládeže by měl mít co nejširší nabídku pro pestré trávení volného času a s tímto i potřebné zázemí a zařízení.

2 Volný čas

Definování volného času je poněkud složitějším úkolem, než by se mohlo zdát a existuje mnoho definic, které se snaží volný čas definovat a vždy záleží na konkrétním oboru, který se jeho definováním zabývá.

Dle Průchy, Walterové a Mareše (1995, s. 255) se jedná o čas, se kterým může člověk nakládat dle svého uvážení a na základě svých vlastních zájmů. Volným časem bychom mohli vymezit určitou dobu z 24 hodin, kterou se nevěnujeme práci, péči o rodinu a domácnost, nebo péči o vlastní fyzické potřeby a to včetně potřebného spánku.

Dle Hofbauera (2004, s. 13) je volný čas časem, kdy člověk nevykonává činnost pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj čas.

Za volný čas bychom tedy mohli považovat dobu, kterou máme jenom sami pro sebe a ve které se nemusíme zabývat úkony, které je zapotřebí dělat. Je to doba, ve které se zabýváme vlastními zájmy a koníčky. Nejedná se rovněž ani o dobu, která je využívána ke spánku.

Opakem volného času je pak sféra povinností, do kterých patří všechny činnosti, které člověk vykonávat musí a to bez ohledu k tomu, zda jej daná činnost baví nebo nikoli. Do této sféry povinností patří zaměstnání, u dětí vyučování a vše co s ním souvisí. Dále tam spadá ještě péče o rodinu a domácnost, zajišťování a uspokojování biologických potřeb a zároveň i všechny ztrátové časy, které s tímto vším souvisí.

Volný čas má rovněž i několik svých atributů, které jsou pro něj charakteristické. Pávková (2014, s. 11) tyto atributy volného času dělí následujícím způsobem:

- a) je to doba svobodné činnosti, kdy člověk dělá to, co chce a nikoli to, co musí,
- b) zvolení činnosti, kterou se ve volném času zabývá, jsou pro konkrétního daného člověka příjemné a přinášejí mu potěšení a radost,
- c) činnosti ve volném čase dávají příležitost k rekreaci, odpočinku a obnově sil, ale i k osobnostnímu rozvoji.

Pokavaď bychom tedy měli vnímat volný čas z pohledu výkonu činností, které vykonáváme svobodně a tedy dobrovolně a navíc na základě vlastních zájmů můžeme zde takto narazit na několik rozporuplných bodů. Především se jedná o fakt, že mnozí lidé mohou vykonávat určité činnosti nikoli pro to, že by toto bylo jejich zájmem, ale pro to, že k tomuto byli buďto donuceni například ze strany rodičů, kteří si přáli, aby jejich dítě například hrálo na určitý jimi vysněný hudební nástroj, ačkoli dítě k tomuto nemá žádný kladný vztah. Tento zájem rovněž může být například i ze strany lékaře, který člověku doporučil určitou sportovní aktivitu pro zlepšení zdravotního stavu. Zde se tedy nemůže až tak dobře jednat o vlastní zájem dané osoby, ale vychází od jiné osoby. Zároveň je však i nutné dodat, že daná vnucená aktivita se může stát zájmem a koníčkem vlastním.

Pávková (2014, s. 11) uvádí, že důležitou součástí volného času jsou koníčky, zároveň do volného času dle ní patří i doba, kterou člověk stráví na cestě za svým koníčkem, čekáním u pokladny apod.

Volný čas má rovněž i několik důležitých funkcí v životě člověka. Tyto funkce rozdělil Hofbauer (2004, s. 13) následujícím způsobem:

- a) odpočinek- regenerace pracovní síly,
- b) zábava- regenerace duševní síly,
- c) rozvoj osobnosti- spoluúčast na vytváření kultury.

Volný čas nehraje důležitou roli jen pro jednotlivce, ale rovněž i pro celou společnost. Díky volnému času dochází k tomu, že člověk může správně regenerovat své síly, načerpat novou energii, což je potřebné pro jeho další dobrou práci v zaměstnání a tímto i pro rozvoj společnosti. Zároveň i díky nejrozličnějším zájmům člověka může docházet k rozvoji společnosti a to prostřednictvím stále nových nebo kvalitnějších nabídek. Tímto dochází k vývoji a to jak po stránce jak kulturní, tak rovněž i ekonomické.

Opaschowski (1976, in Hofbauer 2004, s. 15) charakterizuje v osmi níže uvedených bodech základní funkce volného času v životě člověka. Mezi tyto patří:

- a. rekreace (zotavení a uvolnění);
- b. rekompensace (odstraňování zklamání a frustrací);
- c. výchova a další vzdělávání (učení o svobodě a ve svobodě, sociální učení);
- d. kontemplace (hledání smyslu života a jeho duchovní výstavbu);
- e. komunikace (sociální kontakty a partnerství);
- f. participace (podílení se, účast na vývoji společnosti);
- g. integrace (stabilizace života rodiny a vrůstání do společenských organismů);
- h. enkulturace (kulturní rozvoj sebe samých, tvořivé vyjádření prostřednictvím umění, sportu, technických a dalších činností);

Z tohoto velmi širokého pohledu tedy vyplývá, že volný čas má v životě člověka velmi zásadní funkce a to nejen ty, které se týkají regenerace a relaxace, ale zároveň zde patří i funkce sociální, kde dochází k nalezení vhodných sociálních kontaktů s lidmi, kteří mají podobné zájmy. Zároveň volný čas a jeho smysluplné trávení hraje velmi významnou roli při upevňování vztahů uvnitř rodiny, ve které rovněž relaxační funkce hraje významnou roli a to především u dětí, u kterých je společné trávení volného času něčím neopakovatelným a není toto možno delegovat na různé zájmové organizace.

2.1. Výchova ve volném čase

Výchova neprobíhá samozřejmě jenom ve škole, ale především v rodině, ta má zároveň jednoznačně největší vliv na výchově dítěte vůbec. S tím, jak se společnost stále mění a to takovým způsobem, že v rodinách bývá stále méně času na výchovu svých dětí a to nejen během pracovního týdne, kdy mohou velkou část dne strávit mimo domov kvůli svým pracovním povinnostem, mění se i aktéři výchovy ve volném čase a především se stále zvyšuje jejich význam. Děti navštěvují stále více nejrůznějších kroužků a je nutné si uvědomit, že i při těchto volnočasových aktivitách dochází k výchově jedince. Na druhou stranu je nutno poznamenat, že výchova v těchto kroužcích a výchova ve škole nemůže nikdy nahradit výchovu v rodině.

Výchovu mimo vyučování, tedy výchovu ve volném čase dítěte můžeme vymezit jako (Pávková):

- a) výchovu, která probíhá mimo povinné vyučování,
- b) probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny,
- c) je institucionálně zajištěná,
- d) uskutečňuje se převážně ve volném čase.

Pedagogické ovlivňování volného času v době mimo vyučování, je významnou oblastí výchovného působení a to tím, že umožňuje ovlivňovat jedince v tom, aby racionálně trávil svůj volný čas, formoval hodnotné zájmy, uspokojoval a kultivoval významné lidské potřeby, rozvíjel specifické schopnosti a upevňoval žádoucí morální vlastnosti. Obsah a způsob využívání volného času má značný význam na duševní hygienu člověka a způsob odpočinku, rekreace a zábavy se zase odráží ve studijních a poslěze i v pracovních výkonech člověka. Hodnotné a trvalé zájmy mohou kladně ovlivnit i partnerské vztahy a výchovu dětí v rodině.

2.2. Funkce výchovy ve volném čase

Funkce výchovy ve volném čase můžeme rozdělit do čtyř oblastí, a to dle svého působení na jedince. Jedná se o funkce výchovně- vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní.

Všechny výše uvedené funkce se v praxi nějakým způsobem prolínají a to v různé jejich míře, která je pro danou aktivitu potřebná a charakteristická.

Výchovně- vzdělávací funkce

Výchovně- vzdělávací funkce výchovy ve volném čase spočívá v záměrném a cílevědomém působení na osobnost vychovávaného jedince a to na jeho stránku psychickou, fyzickou i sociální. Prostřednictvím tohoto působení se rozvíjí rozumové schopnosti, emoce a volní vlastnosti. Výchova ve volném čase dává především prostor pro uspokojování a kultivaci potřeb, mezi které patří například potřeba seberealizace, sociálních vztahů, dále by takto koncipovaná výchova měla působit na uspokojování, rozšiřování a prohlubování zájmů a také na objevování a rozvíjení specifických schopností. (Pávková, 2014, s. 14)

Nejedená se však o vzdělávání jedince tak, jak je tomu ve škole, ale prohlubuje se u osoby další zájem o některé oblasti, které jsou pro něj blízké a důležité, kterým věnuje svůj čas. Tímto způsobem, pokud vychovatel vzbudí u jednotlivce zájem, jej dále motivuje k dalšímu poznávání nových věcí a k celoživotnímu vzdělávání.

Zdravotní funkce

Zdravotní funkce je nedílnou součástí výchovy ve volném čase a veškeré výchovné působení, všechny aktivity, které jsou vykonávány ve volném čase, podporují zdravý tělesný, duševní ale i sociální vývoj vychovávaných jedinců.

K tomu má pedagog mnoho příležitostí, mezi které především patří:

- 1. vhodné uspořádání režimu dne podle věku, individuálních zvláštností, typu zařízení, střídání činností různého charakteru tak, aby odpovídalo biorytmům člověka,*
- 2. zařazování pohybových aktivit zejména u dětí školního věku, které mají v průběhu vyučování pohybu nedostatek,*
- 3. vedení ke zdravému stravování, vytváření a upevňování zdravých stravovacích návyků, odstraňování zlovyků, dodržování pitného režimu,*
- 4. pěstování a upevňování hygienických návyků v péči o tělo, osobní věci, oděv, obuv apod.; významná je také hygiena prostředí, ve kterém výchovný proces probíhá,*
- 5. dodržování zásad bezpečnosti práce, které jsou podobně jako hygienické požadavky stanovené příslušnými právními předpisy,*
- 6. respektování požadavků psychohygieny, utváření pohodového klimatu, podpora dobrých vztahů mezi účastníky výchovného procesu, včasné racionální řešení eventuálních konfliktů (Pávková, 2014, s. 15).*

Možností, díky kterým může doházet ke zlepšení zdravotních návyků je tedy dle výše uvedeného opravdu hodně a je důležité, aby si tyto možnosti ovlivňování

vychovatelé uvědomovali, jelikož díky tomuto mají jeden ze zásadních vlivů na tuto oblast lidského zdraví, od kterého je závislá nejen osobní pohoda člověka, ale je to důležité i pro celkový vývoj lidské společnosti.

Sociální funkce

Sociální funkcí výchovy ve volném čase můžeme nejčastěji rozumět zajištění bezpečnosti, dohledu nad dětmi, jejich hlídání v době mimo vyučování, které dítě netráví ve společnosti svých rodičů.

Sociální funkce však souvisí s možností navázat různorodé sociální vztahy, přátelství a kamarádství a to s jedinci, kteří mají podobné zájmy nebo se setkávají s novými autoritami a zaujímat ve skupinách rozmanité postavení a hrát různé sociální role. Dále účastníci volnočasových aktivit zdokonalují své sociální dovednosti a komunikaci a probíhá u nich nenásilné sociální učení (Pávková, 2014, s. 15).

Sociální funkce je velmi důležitá, jelikož člověku umožňuje někam patřit, zaujímat nějaké odlišné postavení a tím se stát sebevědomou osobností, která umí dobře navazovat vztahy mezi lidmi. Člověk je tak zapojen do různých sociálních skupin, které ho mohou vhodně formovat, mít na něj pozitivní vliv, ale především mu umožňují mít pocit sounáležitosti, pocit někam patřit a nebýt ve svém životě osamělý.

Preventivní funkce

Preventivní funkce výchovy ve volném čase spočívá v prevenci negativních společenských jevů, které se vyskytují ve větší nebo menší míře v každé lidské společnosti.

Mezi častější negativní jevy u dětí a mládeže bychom mohli zařadit například lhaní, krádeže, záškoláctví, útěky z domova, agresivitu, šikanu, vandalismus, ale i zneužívání drog, gamblerství a problémy v oblasti sexuality a rasismu. U dítěte, které

umí vhodně využívat svůj volný čas, má své koníčky a vhodné záliby, je méně pravděpodobné, že se u něj projeví patologické jevy nebo podlehne nějakému nevhodnému vzoru. Volnočasové aktivity slouží jako nesespecifická primární prevence, která je oproti prevencím jiného druhu relativně efektivní, levná a účinná (Pávková, 2014, s. 15).

Preventivní funkce výchovy ve volném čase je jednou z nejdůležitějších funkcí a je vlastně jakýmsi ukazatelem toho, že pokud dítě tráví smysluplně svůj volný čas, je pravděpodobné, že se alespoň do určité míry vyhne sociálně patologickým jevům, které na něj mohou jinak působit. Člověk, který má mnoho zájmů, pravděpodobně nebude mít tolik času na věci, které jsou pro něj a pro společnost nevhodné.

3 Období dospívání

V předkládané práci se zabýváme domovy mládeže, vnímám proto za důležité vymezit období tohoto věku, který se v odborné literatuře nazývá obdobím adolescence nebo obdobím dospívání.

Období adolescence bychom mohli vymezit přibližně obdobím mezi patnáctým a dvaadvacátým rokem života člověka. Běžně bývá tato věková skupina nazývána jako mladiství, dorost, teenagers (Langmeier, Krejčířová, 2006, 143).

Toto období může trvat různě dlouho a záleží vždy na tom, kdy dochází k osamostatnění se od rodičů, k ukončení studia a nastoupení do zaměstnání. Proto u některých osob může období dospívání končit v devatenácti, zatímco u jiných může být prodlužováno až do ukončení prezenčního studia na vysoké škole.

Období dospívání patří mezi nejobtížnější momenty ve vývoji osobnosti člověka. V tomto věku je největší výskyt kázeňských prohřešků, delikvence, duševních

poruch a sebevražd. Dochází tu totiž k podstatným biologickým změnám, ale rovněž i ke změnám v sociální oblasti.

Mezi tyto důležité změny řadí Čáp (1993, s. 140):

- a) volbu oboru střední školy, kdy tato volba je náročná jak pro samotného jedince, tak i pro jeho okolí, především pak rodiče;
- b) odchod ze základní školy na školu střední, kde je jedinec v úplně novém prostředí, které je pro něj cizí, učitelé jsou noví a mají odlišný vztah k žákům, než tomu mohlo být učitelů na základních školách;
- c) příchod do internátů (domovů mládeže), kde se opět musí dospívající srovnat s jiným prostředím;
- d) usilování o zbavení se závislosti na rodičích a jejich autoritě, osamostatnění se a zařazení se do skupiny svých vrstevníků, která mu je v této době mnohem bližší než prostředí vlastní rodiny, toto je doprovázeno konflikty, jelikož rodiče ve většině případů proti tomuto brojí a vnímají dospívající spíše stále jako děti;
- e) změna vztahu jedince k vrstevníkům, kdy na ně klade větší požadavky, často bývá zklamán z dosavadních vztahů, které byly často nestálé a bez hloubky, na přechodnou dobu může docházet k samotářství a hledání si nových sociálních vztahů vyššího typu s větším porozuměním, společnými cíli a zájmy, založené na vzájemné pomoci.

Oproti jiným obdobím v období dospívání mnohem zásadnější roli hrají vrstevníci a pro dospívajícího člověka jsou tyto vrstevnické skupiny důležité především v tom, že v nich hledá nové pohledy na svět, porozumění a sounáležitost.

„Vrstevnické skupiny představují přirozenou formu života dětí a mládeže. Jsou to skupiny, které charakterizuje věková, ale také názorová blízkost, z níž vyplývá souhlasné jednání. Jsou to typické primární, zpravidla neformální skupiny. Vyznačují se bezprostředními kontakty a silným pocitem příslušnosti ke skupině (identifikace zájmemem „my“).“ (Kraus, 2008, s. 88).

Dospívání je nutno vnímat jako poněkud specifickou životní etapu, která má své typické znaky, v rámci životního cyklu, a svůj objektivní i subjektivní význam.

Je to období hledání a přehodnocování, v němž má jedinec zvládnout vlastní proměnu, dosáhnout přijatelného sociálního postavení a vytvořit si subjektivně uspokojivou zralejší formu vlastní identity (Vágnerová, 2014, s. 367).

V tomto období dospívání dochází u jedinců k jednomu ze zásadních otázek lidského života a to je hledání vlastní identity. Právě v tomto období lidského života hledá mladý člověk odpovědi na mnoho otázek, ke kterým patří především to, kým člověk je, a jaký je, kam patří a kam směřuje a jaké hodnoty jsou v jeho životě ty nejvýznamnější.

Toto vše znamená dobře poznat své možnosti ale i meze, přijmout svou jedinečnost a to i se svými omezeními nebo možnými omezeními a nedostatky, což může být obtížné především v případech, kdy dospívající má nějaký typ handicapu nebo zdravotního omezení (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 160).

Hledání vlastní identity je aktivním procesem a nejde při něm jenom o vlastní sebepoznávání, ale především i o aktivní sebeutváření. Není to jen pouhé přijímání toho, co je sdělováno rodiči nebo prostřednictvím školy. Jedinec je právě v tomto období velmi kritický k původním až nedotknutelným autoritám a hledá toto někde úplně jinde než doposud.

Adolescent se usilovně snaží být sám sebou, blíží se svému ideálu a všechny své projevy se snaží svým zvoleným směrem formovat. Hledání vlastní identity není jenom hledáním své budoucí praktické orientace, která souvisí s prací, zájmy a společenským postavením nebo sexuální orientací, ale jedná se i o orientaci hodnotovou, k níž neodmyslitelně patří i otázka víry nebo v širším slova smyslu duchovní orientace (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 162).

S hledáním vlastní identity souvisí i socializace, která ani v tomto období není ukončena, ale naopak je v tomto období velmi důležitá, protože k ní dochází především mimo původní rodinu a školu.

Hurrelmann (1994, in Macek, 2003, s. 36-39) zdůrazňuje velký společenský význam socializace a to právě v období dospívání a to vzhledem k faktu, že v tomto období dochází u osobnosti jedince k integraci nejrůznějších sociálních rolí. Kombinováním prekonceptů, které vznikly v dětství s novými rolemi v kognitivní a emotivní oblasti dokáže rozšiřovat příslušné kompetence, které jsou nenahraditelné pro zvládnutí rolí spojených se statutem zralého a dospělého jedince. Osvojení těchto dovedností je dobrým začátkem pro dovršení přestupu z dospívání do dospělosti. Tento přestup je však ukončen tehdy, pokud k němu dojde ve dvou životních dimenzích a to v dimenzi soukromé a dimenzi veřejné. K tomuto dochází prostřednictvím zkušeností a dosažením určitého vzdělání, které mu mimo jiné umožňuje připravit se na fungování ve společnosti a zároveň dosáhne odpovídající úrovně vlastní zodpovědnosti a osobní autonomie.

V tomto období, které je vlastně obdobím při celém vývoji osobnosti nejbouřlivějším, dochází k mnoha rozporům, mezi které především patří rozpory s rodiči, učiteli, ale i s vrstevníky a různými skupinami vrstevníků. Toto souvisí s touhou jedince se osvobodit od autority svých rodičů, případně učitelů a to prostřednictvím vrstevnické skupiny. Vzápětí pozná, že ani v této skupině není vlastně svobodný, ale dostal se do jiné závislosti a často pod velmi silný tlak této skupiny (některé skupiny kladou velké nároky na své členy, na jejich názory, na to, jak by měli vypadat, na jejich čas, způsoby chování, trávení volného času, apod.). Nejedná se pouze o konflikty vnější s jednotlivými lidmi, ale i o konflikty vnitřní, které probíhají uvnitř osobnosti člověka a to mezi jednotlivými názory, postoji a motivy, které v jedinci odpovídají protichůdným vnějším autoritám. Další rozpor je v oblasti biologické a sociální zralosti. Biologické znaky zralosti se vyvíjí dříve a rychleji než zralosti v oblasti sociální, psychické, charakterové. Takže dospívající se cítí být dospělými a i tak vlastně vypadají, a chtějí by takto žít, ale na druhou stranu jim k tomuto chybí

důležité vnitřní předpoklady, např. zkušenost a odpovědnost pro náročnou práci, nebo pro důležitá životní rozhodnutí, emoční a charakterovou zralost pro stabilní erotický vztah a výchovu dětí. Neméně významné jsou rovněž i rozpory v oblasti politiky, ekonomiky, nebo etiky a rozpory, které souvisí s postupným poznáváním společnosti, zejména vztahů mezi lidmi, kdy mnoho mladistvých uvidí rozpor mezi ideálem a realitou mezi těmito vztahy, k tomu vedou nejen objektivní nedostatky, ale zároveň i přecitlivělost a zjednodušený pohled mladistvých. (Čáp, 1993, s. 140)

3.1. Mládež a volný čas

Jak jsme uvedli výše, období dospívání bývá pro každého jedince velmi obtížným obdobím, ve kterém dochází k zásadním změnám, které se dotýkají celé osobnosti člověka. Mezi tyto změny patří jak hledání vlastní identity, která již není ovlivňována tolik dospělými autoritami, typu vlastních rodičů, ale především bývá ovlivněna hledáním nových zájmů, na kterých budou nadále mladí lidé stavět. Jelikož toto období je rovněž i obdobím, které se oproti obdobím v jiných etapách vyznačuje vyšším výskytem sociálně- patologických jevů, je zde zapotřebí, aby dospívající člověk měl možnost trávit co nejvíce smysluplně svůj volný čas a to způsobem, který by co nejvíce omezil a zabránil negativním ovlivňováním dospívajícího člověka.

Volný čas dětí a mládeže a jeho naplňování pozitivními aktivitami hraje významnou roli při utváření osobnosti mladého člověka a při jeho pozitivní socializaci. Důsledkem snížení kvality společenské péče o volný čas mladé generace je v mnoha případech i nárůst negativních společenských jevů. Jestliže společnost zabezpečí kvalitní trávení volného času dětí a mládeže, může tím, i když jen do určité míry, kompenzovat případné nedostatky školského systému a rodinného prostředí a vlivu. Rodina má ale zcela dominantní postavení vzhledem k osvojení si aktivit ve volném čase. Ovlivňuje dítě nejen tím, jak na dítě výchovně působí, ale i svým každodenním životem (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy odbor pro mládež, 2002, s. 5).

U dětí a mládeže rozlišujeme následující formy aktivit:

- a) fyzická aktivita realizovaná organizovanou tělovýchovou a sportovní činností a neorganizovanou tělovýchovou a sportem
- b) zájmová činnost s účastí na práci ve výtvarných, přírodovědeckých, technických, hudebních kroužcích apod.
- c) pohyb na čerstvém vzduchu spojený s fyzickou aktivitou (s turistikou, prací na zahradě apod.)
- d) společenská činnost prováděná v co nejvyšší míře venku a při pohybové aktivitě
- e) zábava kompenzující duševní napětí a přispívající k rozvoji osobnosti

V oblasti volného času došlo v životě mládeže ke změnám. Došlo i ke změnám v institucionálním zabezpečení volného času mládeže. Kultura a sport se zkomercializovaly, probíhá informační revoluce s nástupem informačních technologií. Dominantním médiem se stala televize, která je těžištěm volného času dětí a mládeže. Na předním místě ve volném čase mládeže je poslech reprodukováné hudby, návštěvy restauračních zařízení a nicnedělání. Významné místo zaujímají aktivity spojené s informačními technologiemi, zvláště u některých skupin mládeže je masivně využíván Internet. Aktivní odpočinek je základním prvkem zdravého životního stylu a tedy i prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže. Osvojení si stereotypu a potřeby aktivního trávení volného času je dáno tím, jak je k aktivní formě odpočinku přístupováno v rodině, ve škole i v dalších subjektech realizujících volnočasové aktivity dětí. (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy odbor pro mládež, 2002, s. 5- 6).

Oproti létům minulým tedy dochází k tomu, že většího významu zde nabývají aktivity, které jsou spíše pasivní a nenutí dospívající k nějaké významné aktivitě, zároveň v nich ani nerozvíjí žádnou oblast jejich osobnosti. Významnou roli hrají počítače a internet, který je velmi důležitým nejen pro získávání někdy poněkud pochybných informací, ale prostřednictvím sociálních sítí dochází ke komunikaci mezi dospívajícími. Tento způsob komunikace se stává stále její více preferovanou formou a

dospívající se mnohdy přestávají fyzicky ve svém volném čase setkávat se svými vrstevníky.

Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže jsou multifaktorově podmíněny. Vedle vlivu rodiny, osobnostních vlivů, vlivů subkultury a společenských vlivů se část mládeže na „šikmou plochu“ dostává díky akčnímu vakuu ve volném čase. Tento vliv je ještě markantnější v té části populace, která má výrazněji vyjádřenou potřebu mimořádných zážitků bez schopnosti získat uspokojující prožitky vlastní aktivní činností a vlastním přičiněním. Do této skupiny dětí a mládeže se zvýšeným rizikem výskytu společensky nežádoucích jevů patří (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy odbor pro mládež, 2002, s. 11-12):

- a) chroničtí sledovači televize, filmů a počítačových her
- b) mládež bloudící po ulicích a restauračních zařízeních a ubíjející nudu
- c) mládež vyhledávající dramatické a dobrodružné aktivity zástupným způsobem; pomocí násilí, kriminality, drog, alkoholu apod.

Právě u těchto dospívajících je velmi důležité nabídnout jim jiné alternativy trávení volného času, které by však měly vycházet z jejich preferencí a zájmů. Na druhou stranu je důležité poznamenat, že základy trávení volného času si dospívající přinášejí z dětství a pokud se smysluplnými zájmy nevěnovali v tomto období, jen velmi stěží se jimi budou věnovat v pozdějších letech.

4 Závěr teoretické části

Smysluplně strávený volný čas je důležitý pro zdravý vývoj osobnosti, díky čemuž dochází u osoby nejen k tomu, že si prohlubuje zájem o některou z důležitých oblastí, ale především díky této činnosti u ní nemusí dojít k negativním jevům, které jsou spojeny s obdobím dospívání.

Jak jsme uvedli výše u dospívajících osob je riziko ovlivnění negativními jevy ve společnosti, a to ať již se jedná o záškoláctví, zneužívání alkoholu nebo jiných návykových látek mnohem vyšší než jak je tomu u jiných vývojových etap lidského života. Z tohoto důvodu je tedy důležité, aby právě o dospívající osoby bylo v této oblasti lépe postaráno, ačkoli zájmy a styl trávení volného času se již vyvíjí v dětství a zásadní vliv na něj má především rodina.

Dospívající, kteří využívají k bydlení domov mládeže, mají pravděpodobně velké množství volného času, jelikož jsou vlastně mimo své domovy a rodiny, kde by jejich volný čas byl krácen z důvodu plnění určitých povinností ze strany právě svých rodičů. Zároveň netráví spoustu času dojížděním.

Domov mládeže musí z tohoto výše uvedeného důvodu být nejen místem vhodným pro ubytování dospívajících osob, ale rovněž i místem, které by mělo nabídnout těmto svým ubytovaným žákům a studentům možnosti trávení volného času a to ať již by se jednalo o volnočasovou aktivitu, která by byla nabízena přímo domovem mládeže, anebo pouhé zprostředkování volnočasových nabídek jiných organizací, kde by docházelo k dalšímu rozvoji schopností a dovedností žáků, ale zároveň i k sociálním kontaktům s osobami, které mají podobné zájmy.

Zároveň je zde důležitá i osobnost vedoucího kroužku, který by měl k dospívajícím přistupovat tak, aby je motivoval k dalšímu setrvání při dané volnočasové aktivitě a vzbudil v něm větší zájem, který by dospívajícího motivoval k tomu, aby na danou volnočasovou aktivitu docházel a dále se jí věnoval.

5 Praktická část

Výzkumný problém

Výzkumným problémem předkládané práce je: Jak pracovníci domovů mládeže vnímají roli domovů mládeže a jejich perspektivu do budoucna.

Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zmapovat jak pracovníci domovů mládeže vnímají současnou roli domovů mládeže, možnosti trávení volného času v rámci domova mládeže, jak vidí jejich vývoj v budoucnosti a kde vidí možná problematická místa při poskytování služeb s domovem mládeže spojených

Dílčí cíle

- 1) Zmapovat roli domovů mládeže při výchově studentu.
- 2) Zmapovat, jaká je současná nabídka kroužků v domově mládeže a jaký je o tyto kroužky zájem.
- 3) Zmapovat, jak pracovníci vnímají možná rizika při poskytování služeb domova mládeže.
- 4) Zmapovat, jak pracovníci vnímají možnosti vývoje domovů mládeže.

Výzkumné otázky

Výzkumné otázky byly vytvořeny operacionalizací dílčích výzkumných cílů:

1) Zmapovat, jakou roli hraje domov mládeže při výchově studentů

a) Jakou funkci z níže uvedených funkcí zastává nejčastěji domov mládeže?

2) Zmapovat, jaká je současná nabídka kroužků v domově mládeže a jaký je o tyto kroužky zájem a jaká zařízení jsou studentům v domově mládeže k dispozici.

a) Jaké volnočasové kroužky Váš domov mládeže nabízí studentům?

b) Vnímáte nějaké změny oproti minulosti v zájmu o zapojení se do kroužků domova mládeže u studentů?

c) Jaká zařízení mohou studenti ve svém volném čase využívat?

3) Zmapovat, jak pracovníci vnímají možná rizika při poskytování služeb domova mládeže.

a) Jaká úskalí vnímáte pro další vývoj služeb v domově mládeže?

b) Které z Vámi vyjmenovaných možností vnímáte jako nejdůležitější?

4) Zmapovat, jak pracovníci vnímají možnosti vývoje domovů mládeže.

a) Domníváte se, že by se mělo modernizovat technické vybavení domova mládeže?

b) O jaké jiné kroužky nebo aktivity by bylo vhodné nabídku domovů mládeže doplnit?

c) Co by vedlo ke zvýšení návštěvnosti kroužků studenty?

d) Jakým směrem by se měl ubírat vývoj domovů mládeže?

Výzkumné metody a techniky

Bylo použito kvantitativního výzkumu. Výzkumnou metodou bylo dotazování a použitým nástrojem pro získání dat byl dotazník. Důvodem k výběru metody bylo získání vysokého počtu odpovědí od mnoha pracovníků domova mládeže k dané problematice.

Výzkumný nástroj pro získání dat

Výzkumným nástrojem pro získání dat byl vlastní dotazník. Jednalo se o typ polostrukturovaného dotazníku, který obsahoval jak otázky standardizované s přesně formulovanými možnostmi odpovědí, tak otevřené, u kterých měli respondenti možnost se vyjádřit vlastními slovy. Jednalo se celkově o deset otázek, přičemž poměrově se jednalo o pět otevřených a pět uzavřených otázek. Položky v dotazníku byly v některých případech změněny a to z důvodu provedení předvýzkumu, kdy bylo zjištěno, že některé položky v dotazníku nebyly pochopeny tak, jaký byl záměr autora dotazníku.

Důvodem pro výběr tohoto typu dotazníku bylo především získání relevantních dat od respondentů a to především v rovině jejich konkrétních názorů na danou problematiku, aby zde nedocházelo k možnému zkreslení v důsledku vyjmenovaných možností odpovědí. Díky tomuto mohlo dojít k vyššímu zamyšlení se nad danou problematikou perspektivy domovů mládeže. Dotazník respondenti vyplňovali anonymně a to bez udávání jakýchkoli informací, které by mohly vést k identifikaci daného respondenta.

Výzkumný soubor

Ze souboru domovů mládeže byly osloveny všechny domovy mládeže v České republice a to formou e- mailu.

Výzkumný soubor činil 58 odevzdaných dotazníků.

Výsledky výzkumu a jejich interpretace

V této části jsou uváděny výsledky dotazníkového šetření, které jsou dále interpretovány a hodnoceny.

Role domova mládeže při výchově studentů

Tabulka č. 1

Jakou funkci z níže uvedených funkcí zastává nejčastěji domov mládeže?	Počet	%
Socializační funkce	23	39,65
Výchovná funkce	52	89,65
Pečovatelská funkce	12	20,69
Poradenská funkce	21	36,21
Relaxační funkce	56	96,55
Profesionalizační funkce	4	6,89
Funkce selektivní	2	3,45

Z výsledků vyplynulo, že respondenti vnímají funkci domova mládeže nejčastěji jako relaxační 96,55 % a výchovnou 89,65% , u 39,65% respondentů je funkcí domova mládeže funkce socializační a u 36,21% funkce poradenská. Naopak jen u 20,69% je funkcí domova mládeže funkce pečovatelská, u 6,89% funkce profesionalizační a u 3,45% funkce selektivní.

Výsledky ukázaly, že drtivá většina pracovníků domova mládeže vnímá funkci domova mládeže jako funkci relaxační a výchovnou. A více jak třetina pracovníků vnímá funkci domova mládeže jako socializační a poradenskou. Pětina pracovníků vnímá funkci domova mládeže jako pečovatelskou. Menšina respondentů vnímá funkci domova jako profesionalizaci a selektivní.

Současná nabídka kroužků v domově mládeže a jaký je o tyto kroužky zájem. Možnosti využití zařízení domova mládeže studenty.

Tabulka č. 2

Jaké volnočasové kroužky Váš domov mládeže nabízí studentům?	Počet	%
Sportovní kroužky	58	100,00
Literární a čtenářské kroužky	21	36,21
Kulturní kroužky, filmové kluby	35	60,34
Keramický kroužek	18	31,03
Výtvarné kroužky	28	48,27
PC kroužek, internetové kluby	47	81,03
Hudební kroužek	12	20,69
Kroužek vaření a pečení	7	12,07
Jiné	23	39,65

Z výsledků vyplynulo, že nejčastější nabídkou domovů mládeže jsou různé sportovní kroužky dle druhů různých sportů a to ve 100 %, dalším často nabízeným kroužkem jsou PC kroužky a internetové kluby, které byly nabízeny u 81,03% domovů

mládeže, kulturní kroužky 60,34% , kroužek výtvarný 48,27%, literární a čtenářský kroužek byl nabízen u 36,21% a keramické kroužky u 31,03% domovů mládeže. Méně častými kroužky byly hudební kroužky, které byly studentům nabízeny v 20,69% a kroužek vaření v 12,07% domovů mládeže. Jiné kroužky byly nabízeny v 39,65% domovů mládeže. Jednalo se např. o ruční práce, modelářské kurzy, vzdělávací kroužky, fotografické kroužky apod.

Výsledky ukázaly, že všechny domovy mládeže nabízejí různé sportovní kroužky dle svých možností v různých sportovních odvětvích, dále významná část domovů nabízela kroužky práce na počítači a využívání internetu, kroužky kulturní, výtvarné a literární nebo čtenářské. Méně častými kroužky byl kroužek keramický, kroužek vaření a kroužek hudební. Tato preference kroužků v domovech mládeže souvisí především se zájmem studentů o jednotlivé oblasti volnočasových zájmů, které ve svém volném čase upřednostňují, kdy velká část studentů tráví svůj volný čas spíše nějakou sportovní činností nebo prací na počítači než jinými aktivitami.

Tabulka č. 3

Jaká zařízení mohou studenti ve svém volném čase využívat?	Počet	%
Posilovna	47	81,03
Televizní a kulturní místnost	58	100,00
Bazén	35	60,34
Tělocvična	49	84,48
Počítačová místnost	52	89,65
Hřiště	38	65,51
Herna na stolní tenis	17	29,31
Jiné	21	36,21

Z výsledků vyplynulo, že nejčastějšími zařízeními, která mohou studenti, kteří zároveň jsou ubytováni v domově mládeže využít, jsou televizní a kulturní místnost a to ve 100% domovů mládeže, dále počítačová místnost v 89,65% domovů mládeže, tělocvična u 84,48% domovů mládeže, posilovna, která je k dispozici v 81,03 % nabídkou domovů mládeže, hřiště u 65,51% a bazén u 60,34% domovů mládeže. K méně častými zařízeními, které mohou studenti využít, jsou herny na stolní tenis. V 36% domovů mládeže jsou i další zařízení, které mohou studenti využít při trávení svého volného času.

Výsledky ukázaly, že všechny domovy mládeže nabízejí široké možnosti využití zařízení svými studenty. Nabídka je velmi bohatá a jedná se především o různé typy zařízení, kde se studenti mohou zabavit sportem. Jedná se především o využití posilovny, hřiště, bazénu, méně často o hernu stolního tenisu. Nejčastější součástí domova mládeže je však televizní a kulturní místnost, která je nabízená ve všech domovech mládeže a rovněž velmi častou součástí domovů mládeže je i počítačová místnost.

Studenti díky těmto zařízením mohou trávit volný čas dle svých preferencí a nemusí se vázat na navštěvování konkrétních kroužků, které jsou domovy mládeže organizované. Toto je důležité s ohledem k tomu, že dospívající osoby spíše vyhledávají více neorganizované trávení volného času a takto jim domovy mládeže vycházejí vstříc této preferenci.

Tabulka č. 4

Vnímáte nějaké změny oproti minulosti v zájmu o zapojení se do kroužků domova mládeže u studentů?	Počet	%
Ano, počet studentů v kroužku se zvyšuje	15	25,86
Ano, počet studentů se snižuje	23	39,65
Ne, počet studentů je přibližně stejný	12	20,69
Nedokážu posoudit	8	13,79

Z výsledků vyplynulo, že respondenti se domnívají, že počet studentů, kteří se zapojují do kroužků, které jsou organizovány domovem mládeže, se oproti létům minulým snižuje. Tento názor převládá u 39,65% respondentů, naopak u 25,86% respondentů je názor opačný, tedy že se počet studentů, kteří mají zájem o kroužky, se zvyšuje. 20,69% respondentů se domnívá, že zájem o kroužky ze strany studentů je přibližně stejný. Situaci o případné změně zájmů studentů o kroužky nedokáže posoudit 13,79% respondentů.

Výsledky částečně prokázaly, že se zájem o kroužky u studentů z pohledu pracovníků domova mládeže spíše snižuje, než že by se tento zájem naopak zvyšoval. Toto může být dáno především možnostmi, které domovy mládeže svým studentům nabízejí a tím, zda z jejich strany se setkává jejich nabídka se zájmem studentů o tyto nabízené kroužky.

Vnímání možných rizik při poskytování služeb domova mládeže

Tabulka č. 5

Jaká úskalí vnímáte pro další vývoj služeb v domově mládeže	Počet	%
Personální změny v domově mládeže	12	20,69
Nedostatek kvalifikovaného personálu	18	31,03
Finance	43	74,13
Přílišná administrativa	29	50
Nezájem dětí domovy mládeže využívat	15	25,86
Změnu domova na pouhé místo ubytování a stravování	7	12,07
Nevnímám žádná úskalí	15	25,86

Z výsledků vyplynulo, že 74,14% respondentů vnímá určitá úskalí pro budoucí vývoj služeb v domově mládeže. Za hlavní úskalí považují nedostatek finančních prostředků, které se objevilo u 74,13% všech respondentů a také přílišná administrativa, kterou jako úskalí vnímá 50% respondentů. Dalším důležitým vnímaným úskalím byl nedostatek kvalifikovaného personálu- 31,03%, nezájem dětí domovy mládeže využívat- 25,86%, personální změny- 20,69% respondentů. Naopak nejméně vnímaným úskalím pro další vývoj služeb v domově mládeže byla změna domova na pouhé místo pro ubytování a stravování studentů.

Výsledky prokázaly určité obavy z budoucího vývoje domovů mládeže, kdy většina pracovníků vnímá určitá úskalí a kritické body při jejich dalším poskytování služeb. Nejčastějšími obavami jsou především ty, které se týkají finančních prostředků, které pravděpodobně vnímají pracovníci jako poněkud nevyzpytatelné. Další obavou je především obava z přílišné administrativy, která by se mohla dotknout přímé práce se studenty. Další obavy jsou na straně personálního zajištění zařízení a to jednak personálních změn a kvalifikovaného personálu. Rovněž jsou zde i obavy z poklesu dětí, které by využívaly domov mládeže.

Tabulka č. 6

Kterou z Vámi vyjmenovaných možností vnímáte jako nejdůležitější?	Počet	%
Personální změny v domově mládeže	0	0
Nedostatek kvalifikovaného personálu	12	27,91
Finance	21	48,83
Přílišná administrativa	6	13,95
Nezájem dětí domovy mládeže využívat	3	6,97
Změnu domova na pouhé místo ubytování a stravování	1	2,32

Z výsledků vyplynulo, že respondenti vnímají za nejvýznamnější úskalí poskytování služeb v domově mládeže především finance, které uvedlo 48,83% respondentů, na druhém místě byla uvedena obava z nedostatku kvalifikovaného

personálu, další možnosti nebyly takto silně vnímány, když obava z přílišné administrativy se objevila u 13,95%, nezájem dětí u 6,97% a jen u 2,32% respondentů byla obavou změna domova na pouhé místo pro ubytování a stravování.

Výsledky takto prokázaly, že nejčastější obavy jsou v rámci finančního zajištění chodu domovů mládeže a zároveň i z nedostatečně kvalifikovaného personálu. Jiné obavy nebyly vnímány takto silně.

Vnímání možností vývoje domovů mládeže

Tabulka č. 7

Domníváte se, že by se mělo modernizovat technické vybavení domova mládeže	Počet	%
Ano	17	29,31
Ne	41	70,69

Z výsledků vyplynulo, že respondenti ze 70,69% se nedomnívají, že by mělo dojít k modernizaci technického vybavení domova mládeže.

Výsledky takto prokázaly, že pracovníci domovů mládeže vnímají technické vybavení z velké části jako dostačující a nevnímají zde potřebu, aby došlo k jeho modernizaci.

Tabulka č. 8

O jaké kroužky nebo aktivity by bylo vhodné nabídku domovů mládeže doplnit	Počet	%
Kroužky vedení domácnosti a vaření	9	15,51
Kurzy sebeobrany	7	12,06
Ekonomické kurzy- hospodaření s penězi	8	13,79
Turistické kroužky	5	8,62
Nabídka je dostatečná	29	50,00

Z výsledků vyplynulo, že pokud by respondenti mohli zařadit nějakou další aktivitu do nabídky domovů mládeže, pak by se jednalo o kurz vaření a vedení domácnosti, který se objevil u 15,51% respondentů, dále ekonomický kurz především k hospodaření s penězi, který jako potřebný vnímá 13,79% respondentů, kurz sebeobrany by zavedlo 12,06% a turistický kroužek 8,62% respondentů. Naopak 50% respondentů vnímá nabízené kroužky a aktivity domovů mládeže za dostatečné.

Výsledky prokázaly, že pracovníci vnímají nabídku kroužků a dalších aktivit spíše jako dostatečnou a již by ji neměnili. Z kroužků, které by do své nabídky doplnili, byly kroužky vaření a péče o domácnost, kurz sebeobrany, kroužek nebo kurz, který by se věnoval problematice vedení domácnosti a turistický kroužek.

Tabulka č. 9

Co by vedlo ke zvýšení návštěvnosti kroužků studenty?	Počet	%
Překonání lenosti a zaběhnutého neaktivního trávení volného času	11	18,96
Lepší informovanost	23	39,65
Návyky z dětství	2	3,44
Méně povinností ve škole	12	20,69
Nevím	18	31,03

Z výsledků vyplynulo, že ke zvýšení návštěvnosti kroužků u studentů by vedlo především zvýšení jejich informovanosti o nabídce, která byla uvedena u 39,65% respondentů, dále překonáním lenosti nebo zaběhnutého neaktivního trávení volného času, kterou uvedlo 18,96% respondentů anebo méně povinností ve škole, o čemž se domnívá 20,69% respondentů. Naopak návyky v dětství uvedlo jen 3,44% respondentů, 31,03 %respondentů neví, jakým způsobem by se mohla návštěvnost kroužků zvýšit.

Výsledky prokázaly, že pro zvýšení zájmu u studentů by mělo dojít především prostřednictvím zvýšení a zlepšení informovanosti, díky které by se mohli studenti lépe rozhodovat o tom, jaké kroužky by je mohly zajímat.

Tabulka č.10

Jakým směrem by se měl ubírat vývoj domovů mládeže	Počet	%
Zvýšením možností relaxace a trávení volného času	23	39,65
Omezením volnočasových nabídek	2	3,44
Zvýšením vzdělávání	12	20,68
Zvýšením důrazu na výchovu	5	8,62
Nevím	16	27,58

Z výsledků vyplynulo, že u 39,65% respondentů by se měl vývoj domovů mládeže ubírat zvýšením možností relaxace a trávení volného času, u 20,68% se jednalo o zvýšení vzdělávání. Jen u 8,62% by měl vývoj vést ke zvýšení důrazu na výchovu studentů a u 3,44% by vývoj měl být veden snižováním volnočasové nabídky. 27,58% respondentů na otázku nedokázalo odpovědět.

Výsledky prokázaly, že pracovníci vnímají domovy mládeže jako místa, kde by mělo především docházet k smysluplnému trávení volného času a měly by být i místem potřebné relaxace. Významnou míru podpory mělo o zvýšení funkce vzdělávání. Naopak omezení volnočasových aktivit a zvyšování důrazu na výchovu.

Závěr

Domovy mládeže hrají významnou roli při utváření osobnosti dospívajícího člověka a je z tohoto důvodu důležité, aby plnily roli nejen místa, kde nacházejí studenti jakýsi přechodný nový domov, kde mohou přespát a najíst se, ale především aby domovy mládeže byly místem, které motivuje studenty ke smysluplnému trávení volného času.

Domovy mládeže nabízejí v rámci svých možností dostatečné množství různých kroužků, především se jedná o kroužky, které jsou zaměřeny na různé sportovní aktivity v různých druzích sportu a rovněž i kroužky výpočetní techniky, výtvarné výchovy nebo kroužky, které jsou zaměřeny na kulturní a společenský vývoj osobnosti.

Zároveň domovy mládeže svým ubytovaným studentům nabízejí k dispozici i další zařízení, která mohou využít pro trávení volného času, kdy se jedná především o televizní a společenskou místnost, tělocvičny, hřiště, posilovny, bazén nebo místnost s počítačovou technikou. Toto je velmi důležité pro neorganizované trávení volného času, kdy se studenti mohou sami rozhodnout, co budou samostatně dělat.

Je jistě důležité, aby studenti mohli trávit volný čas jak neorganizovaně, kdy mohou využít různé možnosti, které jim domov mládeže nabízí a sami tak vymyslet, co budou v daný čas dělat, tak je rovněž důležitý i organizované trávení volného času, kdy se dospívající mohou dovídat nové informace, naučit se novým znalostem a dovednostem, které jsou jim předkládány potřebnou autoritou. Zároveň mohou zjistit, že jim nějaká aktivita jde a mohou v ní dále samostatně pokračovat a rozvíjet ji.

Použitá literatura

BENDL S. A KOL: Vychovatelství, Učebnice teoretických základů oboru. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 968-80-247-9763-2.

ČÁP, J. Psychologie výchovy vyučování. Praha: Univerzita Karlova - Vydavatelství Karolinum, 1993. 413 s. ISBN 80-7066-534-3.

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. Pedagogické ovlivňování volného času. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.

HOFBAUER, B. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

CHLUP, O., KUBÁLEK, J., UHER, J. Pedagogická encyklopedie. I. Díl. Praha: Novina.

KOLÁŘ, Z. A KOL. Výkladový slovník z pedagogiky. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.

KRAUS, B. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. Vývojová psychologie. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0

MACEK, P. Adolescence. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-17178-747-7

NĚMEC, J. Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času. Brno: Paido, 2002. 119 s. ISBN 80-7315-012-3.

PÁVKOVÁ, J. Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimo vyučování a zařízení volného času. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-16.

PÁVKOVÁ, J. Pedagogika volného času. Praha: Karlova univerzita v Praze, 2014. ISBN 978-80-7290-666-6.

PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B. Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času. 4. vyd. Praha: Portál, 2008. 224 s. ISBN 978-80-7367-423-6.

PRŮCHA, J, WALTEROVÁ, E, MAREŠ. Pedagogický slovník. Praha: Odeon, 1995. ISBN 978-80-262-0403-9

VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie, dětství a dospívání. Praha, Karolinum, 2014. ISBN 9788024621531.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy odbor pro mládež. Volný čas prevence u dětí a mládeže. Praha: 2002.

Vyhláška č. 108/2005 Sb., o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících

Příloha č. 1.

Řád domova mládeže

Řád domova mládeže obsahuje povětšinou následující práva a povinnosti žáků, kteří jsou v něm ubytováni:

Práva žáků ubytovaných v domově mládeže (Pávkova, 2002, s. 128):

- i. používat přidělenou místnost s příslušenstvím a zároveň i využívat dalších zařízení, které jsou žákům určeny,
- j. podílet se na organizaci života žáků v domově mládeže a účastnit se pořádaných akcí,
- k. požadovat účelné vybavení pokoje a výměnu ložního prádla,
- l. podávat připomínky ke všem otázkám života v domově mládeže a to řediteli školy, vychovateli anebo žákovské samosprávě,
- m. odjíždět k rodičům na dny pracovního klidu, přičemž tento odjezd nezapíše do odjezdové knihy, kterou rodiče žáka stvrzují podpisem,
- n. odjíždět i během týdne ale vždy s písemným souhlasem rodiče,
- o. požádat v kterémkoli dnu v týdnu o udělení vycházky svého skupinového vychovatele,
- p. být zvolen do žákovské samosprávy.

K povinnostem ubytovaných žáků především patří následující body (Pávkova, 2002, s. 128- 129):

- a) dodržovat vnitřní řád a řídit se pokyny pracovníků domova mládeže,
- b) svědomitě se připravovat na vyučování,
- c) udržovat čistotu a pořádek ve svých osobních věcech, v ložnici a ve společných prostorách domova mládeže a denně si uklízet ložnici,

- d) dodržovat pravidla bezpečnosti a ochrany zdraví a dodržovat protipožární řád,
- e) používat jen schválené elektrospotřebiče,
- f) šetřit zařízení domova mládeže, elektrickou energii, vodu a potraviny,
- g) dodržovat zásady slušného chování,
- h) ve všech prostorách domova mládeže se přezouvat, chodit přiměřeně a čistě oblečen,
- i) pro ukládání potravin užívat k tomuto vyhrazené prostory,
- j) oznámit vychovateli úraz nebo onemocnění,
- k) přicházet do domova mládeže včas, střízlivý a slušně upravený,
- l) návštěvy přijímat v návštěvní místnosti,
- m) nepřinášet do domova mládeže cennosti a vyšší peněžité částky.

V domovech mládeže je zakázáno:

- a) svévolně poškozovat zařízení domova mládeže,
- b) užívat a přechovávat alkohol ale i jiné omamné nebo škodlivé látky,
- c) hrát hazardní hry.

O vyloučení žáka či studenta rozhoduje ředitel školy či školského zařízení. Důvodem tohoto opatření je závažné zaviněné porušení povinností stanovených školským zákonem, či školním nebo vnitřním řádem domova mládeže. V případě podmíněného vyloučení stanoví ředitel zkušební lhůtu, trvající maximálně jeden rok. Pokud se žák či student v této lhůtě neosvědčí, tedy dojde z jeho strany k dalšímu závažnému zaviněnému porušení norem, smí ředitel školského zařízení nebo školy rozhodnout o vyloučení žáka či studenta.